

Vergaderjaar 2021–2022

30 977

AIVD

Nr. 161

BRIEF VAN DE MINISTER VAN BINNENLANDSE ZAKEN EN KONINKRIJKSRELATIES

Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

Den Haag, 16 december 2021

Met deze brief informeer ik uw Kamer over de hoofdlijnen van het jaarplan van de Algemene Inlichtingen- en Veiligheidsdienst (AIVD) 2022. Het jaarplan vormt een nadere uitwerking van beleidsartikel 2 van de begroting van het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (Kamerstuk 35 925 VII, nr. 2). Het volledige jaarplan van de AIVD is vanwege zijn inhoud staatsgeheim gerubriceerd en wordt integraal gedeeld met de Commissie voor de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten van uw Kamer.

Nationale veiligheid

De AIVD doet onderzoek om de nationale veiligheid te beschermen, waar mogelijk dreigingen te mitigeren en om belanghebbenden van handelingsperspectief te voorzien. Ook in 2022 tekent zich een diffuus en complex dreigingsbeeld af waarin een veelvoud van actoren in uiteenlopende domeinen actief is.

In het bijzonder zullen cyberdreiging, rechts-extremisme en -terrorisme de aandacht van de AIVD hebben. Daarbij is technologische doorontwikkeling vereist om de verschillende dreigingsvormen het hoofd te kunnen bieden. Zo is het kunnen toepassen van kabelinterceptie voor het inlichtingenproces van wezenlijk belang. Dit is essentieel om dreigingen in het digitale domein te kunnen onderkennen.

Nederland en de Nederlandse belangen zijn doelwit van landen met een offensief cyberprogramma, waaronder Rusland en China. Deze dreiging tegen Nederland en de Nederlandse belangen blijft onverminderd hoog en zal in de toekomst alleen maar toenemen. De AIVD en de MIVD werken intensief samen om deze dreiging het hoofd te bieden. Juist in het digitale domein is het noodzakelijk om snel en wendbaar te kunnen opereren. Het is van belang dat de wet voldoende aansluit op de technologisch complexe en dynamische inlichtingenpraktijk.

Uit de evaluatie van de wet is gebleken dat het huidige wettelijk kader hier onvoldoende in voorziet. In de praktijk leidt dit voor de diensten tot urgente operationele knelpunten, die zich met name manifesteren in het cyberdomein. Op dit moment wordt onderzocht op welke wijze de operationele knelpunten kunnen worden opgelost.

Geïntegreerde Aanwijzing Inlichtingen- en Veiligheid

De onderzoeken van de AIVD zijn gebaseerd op de Geïntegreerde Aanwijzing Inlichtingen- en Veiligheid (GA I&V). De GA I&V beschrijft de meerjarige inlichtingenbehoefte vanuit verschillende behoeftestellers en vormt daarmee de inhoudelijke basis voor de jaarplannen van de AIVD en MIVD. De GA I&V wordt gezamenlijk vastgesteld door de Minister-President en de Ministers van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties en Defensie, na overleg met de Ministers van Justitie en Veiligheid en Buitenlandse Zaken. Dit jaarplan is gebaseerd op de GA I&V 2019–2022. Een herziening van de GA I&V voor de periode 2023–2026 staat gepland in 2022.

Prioriteiten en accenten 2022

Jihadistisch Terrorisme

De jihadistische dreiging zal in 2022 niet significant veranderen. De dreiging van aanslagen in het Westen blijft voortduren, zowel vanuit Al Qaida en ISIS alsmede vanuit lokale netwerken en individuen. Ontwikkelingen zoals de gevolgen van de machtsovername in Afghanistan voor de nationale en internationale jihadistische beweging, de potentiële terugkeer van uitreizigers en het in de komende jaren vrijkomen van veroordeelde Terroristen Afdeling gedetineerden, zullen ook in 2022, onverminderd aandacht van de AIVD hebben.

Rechts-extremisme en -terrorisme

Sinds 2021 is een geweldstoename waarneembaar uit rechts-extremistische hoek. De stroming waarop in 2022 met name zal worden geïnvesteerd is het zogenaamde «accelerationisme». Aanhangers van deze stroming verheerlijken en rechtvaardigen terroristisch geweld om het huidige politieke bestel versneld (acceleratie) te vervangen door een witte etnostaat. Werving van aanhangers en vermenging met andere extremistische netwerken vindt met name online plaats, waardoor online aanwezigheid van en inzet van technische middelen door de AIVD noodzakelijk zijn. De AIVD blijft investeren in het onderzoek naar rechts-extremisme en samenhangende geweldsdreiging en alerteert waar mogelijk ketenpartners om handelingsperspectief te bieden. Het kabinet heeft daartoe de eerste noodzakelijke extra investering gedaan.

Spionage en ongewenste buitenlandse inmenging

De dreiging van spionage en ongewenste buitenlandse inmenging blijft onverminderd hoog. Het gaat hierbij om heimelijke politieke beïnvloeding, economische en politieke spionage die grotendeels in het digitale, maar ook in het fysieke domein plaatsvinden. Ook klassieke middelen of een combinatie van beiden worden door statelijke actoren, waaronder Rusland en China, ingezet. Tevens zijn er landen die hun inlichtingenactiviteiten richten op hun diaspora in Nederland.

Economische veiligheid

De Nederlandse economie is door haar innovatieve, hoogontwikkelde en internationale karakter een doelwit voor statelijke actoren. De veiligheid van onze economie wordt bedreigd doordat statelijke actoren zowel heimelijke (spionage) als openlijke activiteiten (investeringen, overnames) ontplooiën.

Met name China, maar ook andere landen, trachten hun economische positie te verstevigen door zowel digitale als klassieke spionage. De meeste spionage-activiteiten zijn gericht op het verrijken van de eigen economie, waarbij het verkrijgen van technologie en kennis het speerpunt is, maar brengen onze economie schade toe. Door overnames, investeringen en aankoop van hoogtechnologische producten of machines kan eveneens intellectueel eigendom verloren gaan. Het is aannemelijk dat inlichtingenactiviteiten van statelijke actoren in omvang en intentie zullen toenemen. Daarom wil de AIVD in 2022 aanzienlijk investeren op economische veiligheid.

Cyberdreiging

De AIVD verricht onderzoek naar de intenties, capaciteiten en activiteiten van landen met een offensief cyberprogramma gericht tegen Nederland en Nederlandse belangen. Niet alleen de intensiteit en omvang van digitale aanvallen neemt toe, maar tevens het aantal landen dat dergelijke activiteiten ontplooit. Tevens was in 2021 een toename zichtbaar van het aantal landen dat misbruik maakte van Nederlandse ICT-infrastructuur bij de uitvoering van hun cyberaanvallen. In 2022 zal de AIVD het onderzoek naar cyberdreiging intensiveren om zicht te krijgen op dergelijke aanvallen, deze waar mogelijk te mitigeren en anderen handelingsperspectief te bieden.

Landenonderzoek

Geopolitieke verhoudingen lijken in toenemende mate te verschuiven. Er is sprake van rivaliteit tussen grootmachten waarbij de strijd om macht tevens wordt uitgevochten in andere regio's. Ook Nederland is actief op het geopolitieke toneel. Het is van belang dat de AIVD een eigenstandige inlichtingenpositie heeft voor wat betreft ontwikkelingen in het buitenland die de Nederlandse nationale en internationale belangen raken. De verkregen inlichtingen kunnen van belang zijn voor het te voeren buitenlandbeleid van de regering.

Wet op de inlichtingen- en veiligheidsdiensten 2017

Komend jaar staan de voorbereidingen voor de wijziging van de Wiv 2017 centraal. In 2021 heeft het kabinet de conclusies en aanbevelingen van de Evaluatiecommissie Wiv 2017 (ECW)¹ omarmd en een wetswijziging aangekondigd. Op ambtelijk niveau vinden de voorbereidingen voor het voorstel tot wetswijziging plaats waarin ook de aanbevelingen van de Algemene Rekenkamer² worden betrokken. Het is de verwachting dat de interdepartementale analyse van de aanbevelingen van de evaluatiecommissie begin 2022 is afgerond. De AIVD en de MIVD zijn hierbij nauw betrokken met het oog op de uitvoerbaarheid en het behoud en versterking van de slagkracht van de diensten.

¹ «Evaluatie 2020 Wet op de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten 2017». Evaluatiecommissie Wiv 2017, 2020.

² «Slagkracht AIVD en MIVD. De wet dwingt, de tijd dringt, de praktijk wringt.» Algemene Rekenkamer, 2021, Kamerstuk 29 924, nr. 210.

Hoofdpijnen andere taken en doelstellingen 2022

Naast de hierboven beschreven prioriteiten en accenten betreffende de onderzoeksportefeuille voor 2022, wordt hieronder inzicht gegeven in de andere taken en overige doelstellingen van de AIVD voor 2022.

Weerbaarheid

In samenwerking met de NCTV, de MIVD en de CIO Rijk draagt de AIVD bij aan de versterking van onze digitale weerbaarheid. De onderzoeken van de AIVD leiden tot beter inzicht in de (digitale) dreiging gericht tegen de Nederlandse belangen, waaronder overheidsinstellingen. Deze kennis vertaalt de AIVD in handelingsperspectieven ten gunste van de digitale weerbaarheid van overheidsinstellingen, vitale sectoren en bedrijven.

Veiligheidsonderzoeken

Met de Unit Veiligheidsonderzoeken (UVO) geven de AIVD en MIVD uitvoering aan de taken op het gebied van de aanwijzing van vertrouwensfuncties en de uitvoering van veiligheidsonderzoeken als bedoeld in de Wet op de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten 2017 (Wiv 2017) en de Wet veiligheidsonderzoeken (Wvo).

Een aantal ontwikkelingen leidt tot een groeiende vraag naar het aantal veiligheidsonderzoeken. Zo is het voornemen geuit om het mandaathouderschap met de Nationale Politie geleidelijke en zorgvuldig uit te faseren, wat leidt tot een toename in het aantal onderzoeken dat door de AIVD wordt uitgevoerd. De prognose voor 2022 is dat er 61.400 veiligheidsonderzoeken worden aangevraagd. Ook zullen in 2022 voorbereidingen worden getroffen om de wetswijziging te implementeren. In het wetsvoorstel is onder meer een locatiegebonden vertrouwensfunctie opgenomen, waardoor de mobiliteit en flexibiliteit van personeel, op bijvoorbeeld de burgerluchthavens, wordt bevorderd. Naar verwachting treedt de wet in 2023 in werking.

Samenwerking en co-locatie AIVD en MIVD

De Ministers van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties en van Defensie hebben de gezamenlijke ambitie om ten behoeve van de nationale veiligheid de samenwerking tussen de AIVD en de MIVD over de volle breedte van het werk in het veiligheidsdomein te blijven versterken. Deze versterkte samenwerking vindt plaats op inhoud, door middel van gezamenlijke teams en ook door gezamenlijke huisvesting. Inmiddels werken er al honderden mensen in gezamenlijke teams op locaties van de AIVD en de MIVD. De AIVD en de MIVD doen gezamenlijke investeringen in dataverwerking ten behoeve van het inlichtingenproces en compliance en risicomanagement. Deze investeringen zijn noodzakelijk voor het toekomstbestendig houden van het vermogen van de diensten om ook op langere termijn in staat te kunnen zijn op effectieve wijze invulling te geven aan de inlichtingen- en veiligheidsbehoefte van de afnemers.

De afgelopen periode, na het stopzetten van het project gezamenlijke huisvesting in één pand op de Frederikkazerne (Kamerstuk 30 977, nr. 160 d.d. 4 juni 2021) hebben beide departementen de mogelijkheden onderzocht voor structurele huisvesting van beide diensten op twee locaties. Daarbij blijven de ambitie, de ideeën en de plannen om de samenwerking tussen beide diensten verder te versterken leidend. De meest waarschijnlijke optie betreft behoud (en op termijn instandhouding c.q. revitalisering) van de locatie Zoetermeer en realisatie van nieuwbouw op de Frederikkazerne. Dit wordt verder uitgewerkt. Vooruitlopend op de

uiteindelijke situatie werken de AIVD en de MIVD aan gezamenlijke afspraken op diverse bedrijfsvoeringsonderdelen die behulpzaam zijn voor de verdere intensivering van de samenwerking in het primaire proces. De Kamer wordt in meer detail geïnformeerd in het tweede kwartaal van 2022.

Rapportage en verantwoording

Met deze Jaarplanbrief geef ik u inzicht in de prioriteiten en accenten voor de AIVD in 2022. Openbare verantwoording over de uitvoering van het jaarplan wordt verstrekt door middel van het departementale jaarverslag en het eigen jaarverslag van de AIVD. Tussentijds rapporteert de AIVD over de voortgang via periodieke voortgangrapportages, welke worden gedeeld en besproken met de Commissie voor de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten van uw Kamer.

De Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties,
K.H. Ollongren